

Metsävaltio. Metsähallitus ja Suomi 1859-2009. Antti Parpola ja Veijo Åberg. 2009. Edita/Metsähallitus. Helsinki. ISBN 978-951-37-5582-9. 496 s.

Metsähallitus on juhlinut jo alkuvuodesta näyttävästi puolta toista vuosisataansa. Näyttävä ja lukukelpoinen on myös otsikon aikavälin kattava Metsähallituksen historia. Veijo Åberg on kirjoittanut kirjasta ensi neljänneksen: aikavälin 1859-1939. Se on kirjoitettu hieman kursorisesti ja aiempiin julkaisuihin sekä Metsähallituksen vuosikertomuksiin perustuen. Tuolta ajaltahan löytyy jo ennestään kattavia historiikkeja ja historioita, joten tämä ratkaisu on perusteltu.

Antti Parpola on kirjoittanut kolme neljännestä kirjasta - viime sodista nykyisyyteen. Hän on tehnyt varsinaisen historian tutkimuksen käyttämällä runsaasti alkuperäislähteitä. Hän onkin löytänyt kiitettävän runsaasti uutta aineistoa. Molemmat kirjoittavat samaan tyyliin sujuvaa ja vivahteikasta tekstiä. Kirjoittajat ovat onnistuneet löytämään Metsähallituksen historiasta dialogia, jännitteitä ja valtakamppailua. Historiaan on syntynyt elävä ja aikakausittain vaihteleva juoni.

Åberg ja Parpola ovat Oy Spiritus Historiae Ab:n historioitsijoita - arvattavasti aiemmin metsätaloutta tuntemattomia. Metsäterminit ja metsäkysymysten ymmärrys on siinä suhteessa yllättävänkin onnistunutta. Ehkä tähän on vaikuttanut osaltaan Juha Mäkisen johtama historiatoimikunta. Sinänsä onnistuneeseen ”Metsävaltion” historiaan voin tehdä vain vähäisiä reunamerkintöjä.

Metsätalouden koulutus ja yksityismetsätalouden valvonta olivat pitkään Metsähallituksen mittavia tehtäviä. Yllättäen niistä ei juurikaan kerrota, mutta ei myöskään rajata pois.

Åberg kirjoittaa ”Metsäntutkimuksen alku” -luvussa liian ylimalkaisesti alan tutkimuksen käynnistymisestä. Vaikka Turun Akatemian professoreiden P. Kalmin ja P. A. Gaddin aikana tehdyt lukuisat maisterin väitöskirjat edeltävät ajallisesti Metsähallituksen perustamista, olisi tuosta kansainvälisestäkin harvinaisesta tutkimussuuntauksesta pitänyt mainita. Evon metsäopiston johtajan A. G. Blomqvistin pioneeritutkimuksia 1800-luvun lopulla ei olisi saanut sivuuttaa. Olihan hän Metsähallituksen palveluksessa. Sitä paitsi yliopistokin palkitsi hänen metsätieteelliset ansionsa kunniatohtori-tittelillä.

Ehkäpä tähän puutteeseen liittyy myös yksi teoksen harvoja haksahduksia. Kirjoittajat lainaavat alkusanoissaan ja päätösluvussaan Pirjo Isoviidan metsästyksen historiaan liittämistä kansansivistämisen, tieteellis-taloudellisen ja ekologis-luonnontieteellisen suuntauksen paradigmoja. Kyllähän näitä kaikkia Metsähallituksenkin toiminnassa esiintyy. Mutta miksi lainata muualta, kun metsätieteistä löytyy paradigmaksi vahva kestävän metsätalouden yli kaksisataa vuotta vanha teoriapohja, joka myös on viime vuosikymmeninä kokenut perusteellisen vallankumouksen?

Kirjoittajat arvioivat Metsähallituksessa siirtyvän tieteellis-taloudelliseen paradigmaan metsänhoitotieteen professori A. K. Cajanderin tultua ylitirehtööriksi 1918. Kuitenkin heti perustamisesta saakka Metsähallituksessa aloitettiin pyrkimys kohti perinteistä normaalimetsämallin mukaista metsätalouden kestävyyttä, joka tähtäsi puun hakkuumahdollisuuksien jatkuvuuteen ikuisuuteen saakka.

Lait ja asetukset eivät tähän velvoittaneet, vaan metsänhoitajien koulutus Saksassa ja Suomessa. C. V. Gyldénin metsätalouden oppikirja vuodelta 1853 oli Evon metsäopistossa ahkerassa käytössä. Se puolestaan perustui pääosin Saksan jo tuolloin vankkaan metsätieteiden perinteeseen.

Åberg kirjoittaa myös, että Metsäntutkimuslaitoksen toiminta Metsähallituksen alaisena vuodesta 1918 oli ”aluksi hyvin pienimuotoista ja oli pitkään luonteeltaan pikemminkin koe- kuin tutkimuslaitos”. Hän mainitsee sitten kylläkin myöhemmin valtakunnan metsien inventoinnin Metsäntutkimuslaitoksen työnä.

Åberg ei huomaa, että tämä inventointi oli tutkimusperustainen. Sen valtavat kenttätöet tehtiin 1922-1924. Myös tulosten laskenta silloisilla laskukoneilla vaati suuren työpanoksen. Metsien systemaattiseen otantaan perustuva inventointi koko maan laajuksena ja tulosten ensi julkaiseminen 1924 oli ensimmäinen koko maailmassa. Se kiidatti työtä johtaneen professori Yrjö Ilvessalon heti sekä maailmanmaineeseen että myöhemmin akateemikoksi Suomessa. Metsäntutkimuslaitoksen professorit Olli Heikinheimo ja V. T. Aaltonen julkaisivat kumpikin 10 tieteellistä kirjoitusta 1918-1927. Tästä voisi päätellä, että laitoksen tutkimustoiminta sai lentävän lähdön!

Kirjassa kuvaillaan hyvin Metsähallituksen toimintaan eri aikakausina pyrkineiden eturyhmien menettelyt. Vuoriteollisuus, asutustoiminta eri vaiheissaan, sahateollisuus, laaja metsäteollisuus, valtioneuvosto sekä ympäristön suojele ovat kukin aikanaan pyrkineet eri tavoin vaikuttamaan Metsähallituksen resurssointiin ja toiminnan sisältöön.

Kirjoittajat ovat onnistuneet näistä vastakkainasetteluista kutomaan jännittävää draamaa – todellisia taisteluja valtion metsistä ellei suorastaan metsäsotien kuvauksia. Valtion metsien käyttäminen asutukseen on säilynyt kiistanalaisena Metsähallituksen synnystä viime aikoihin saakka. Metsänhoitajat ja agronomit ovat olleet tässä asiassa napit vastakkain.

Metsähallitusta viime sotien aikana kuvaillaan 44 sivulla. Noista vuosista on löytynyt värikästä kerrottavaa. Parpola kirjoittaa keskitetyistä radikaaleista hakkuista, mutta häneltä jää huomaamatta sotavuosien runsaat hakkuusäästöt. Halkojen lisääntyneet hakkuut vain pieneltä osin korvasivat metsäteollisuuden viennin romahtamisesta aiheutuneet hakkuiden supistumiset. Sotavuosien tapahtumien kuvaus on kokonaisuutta ajatellen liian pitkä.

N. A. Osara oli kyvykäs Metsähallituksen pääjohtaja 1952-1960.. Parpola kuvailee hänen toimintaansa värikkäästi ja laajasti. Hän puhuttelee Osaraa toistuvasti liikemiehenä, vaikka Osaralla ei ollut liikemiestäustaa. Mainitsematta jää myös, että Osara oli ennen sotia tutkija ja metsäekonomian professori. Sodan nostivat hänet maan metsäpolitiikan johtoon.

Valtion metsien laajat avohakkuut, ”Osaran aukeat”, eivät 1950-luvulla synnyttäneet kansalaisten vastarintaa. Ne nähtiin tärkeiksi työllisyyden ja teollisuuden puuhuollon kannalta, kuten Parpola kirjoittaa. Osara vastusti vahvasti valtion metsien siirtämistä asutuskäyttöön. Tämä oli tärkeänä taustatekijänä hänen saamiinsa potkuihin pääjohtajan virasta.

Parpola kuvailee hyvin Osaran työsopimuksen pohjalta - ei korkeimman oikeuden päätöksestä - tapahtuneen erottamisen. Hän jättää kuitenkin kertomatta, että Osara nimitettiin heti tämän jälkeen FAO:n metsäosaston johtoon Roomassa eli potkujen ansiosta hänen uransa kohosi!.

Kirjoittajat eivät seuraa Metsähallituksen tarkoituksen määrittelyä eri aikoina. Parpolan mukaan metsähallintoasetuksessa 1921 todetaan, että ”Metsähallituksen alaista valtion omaisuutta tulee hoitaa huolella ja taloudellisesti tuottavasti” (s. 244). Oikea sanonta kuuluu: ”Metsähallinnon tehtävä on hoitaa, valvoa ja edistää Suomen metsätaloutta”!

Kirjan lähes 500 sivua olisi antanut mahdollisuuden pohtia myös, miksi valtion pitää olla suuri metsänomistaja. Valtionmetsäkomitea 1920 ja muutamat professorit myöhemmin olivat toki

arvioineet eri metsänomistajaryhmien etuja ja haittoja. Tosin epilogissaan kirjoittajat kysyvät: ”Ja mitkä ovat valtion intressit olla mukana metsähallituksessa”? Metsähallituksen oma vastaus on ”tuottaa omistajalleen taloudellisia, ekologisia ja sosiaalisia hyötyjä” (s.429). Tämähän ei tyhjennä pajatsoa, koska tämä vastaus sopii kaikille metsän omistajaryhmille.

Vastoin metsänhoitajien yleistä näkemystä institutionaalisen taloustieteen omistusoikeusteorian mukaan tavallisten talousmetsien omistus sopii parhaiten yksityisille. Sen sijaan suojelumetsien hallinta monine ulkoisvaikutuksineen on valtion ominta omistuksen aluetta. Tämä kirja ei tätä kerro, mutta ei myöskään Erkki Laitakarin ”Metsähallinnon vuosisataistaival 1859-1959” (1960, 447 s.), eikä tuore Teijo Rytterin ”Metsän haltija. Metsähallituksen yhteiskunnallinen vastuu vuosina 1859-2005” (2006, 180 s.).

”Tervalampea ei koskaan otettu metsätaloukseen” (s. 337) on virheellinen detalji. Tervalammen valtion metsät Helsingin liepeillä julistettiin kansallispuistoksi 1994, mutta siellä oli 1930-luvulla tehty tukkipuiden harsinta, jonka jättämät kannot ovat tervaksina vieläkin näkyvissä.

V. K. Lihtonen oli 1954 eronnut (ei eläkkeellä) Metsähallituksesta ja oli Helsingin yliopiston metsänarvioimistieteen professori – ei Metsäntutkimuslaitoksen (s. 227). Lihtonen ei voinut myöskään ”Lapin metsien mahdollisuudet”-seminaarissa olla sekä varaukseton metsäteollisuuden laajentamisen kannattaja että ”kannanotossaan varovaisempi” (s. 228).

Parpola mainitsee myös Kekkosen Osaran, Lihtosen ja Ilvessalon jatkeena metsäteollisuuden laajentamisen kannattajana tuossa Lapin metsien tulevan käytön kannalta tärkeässä seminaarissa Rovaniemellä. Urho Kekkonen oli kuitenkin tuolloin maan pääministeri, joka pari vuotta aiemmin oli kirjoittanut talouspoliittisen ohjelmakirjan ”Onko maallamme malttia vaurastua”. Siinä Kekkonen julisti, että kun yksityinen pääoma ei hakeudu Pohjois-Suomeen, niin se on teollistettava valtion johdolla. Kekkosen tukihan oli ratkaisevaa Kemijärvi Oy:n sellutehtaan perustamisessa 1961.

Kirjoittajat unohtavat kansainvälisen metsäpolitiikan ja ylikansallisen ympäristöpolitiikan ratkaisevat vaikutukset Metsähallituksen siirtymisessä uuteen laajaan kestävä metsätalouden paradigmaan 1990-luvulla. Kirjassa mainitaan YK:n Rion 1992 konferenssin julistus, mutta ei mitään ”metsäperiaatteista”, joissa määriteltiin vallankumouksellinen uusi sisältö kestävä metsätalouden paradigmaan. Siinä puuston käytön taloudellisen kestävyuden lisäksi pyritään sosiaalisesti, ekologisesti, kulttuurisesti ja spirituaalisesti kestäväan metsätalouteen. Myös kaksi merkittävää globaalista ympäristösopimusta jäävät mainitsematta.

Tästä paradigman vallankumouksesta tuli selvä ohje laissa metsähallinnosta 1993: ”Metsähallituksen tehtävänä on hoitaa, käyttää ja suojella kestävästi sekä tuloksellisesti hallinnassaan olevia luonnonvaroja ja muuta omaisuutta.” Myös biologinen monimuotoisuus on otettava riittävästi huomioon. On kirjoittajien lapsus, etteivät he täsmällisesti kerro tämän historiallisen paradigmanmuutoksen sisältöä. Valtion metsät tulivat myös yleisen metsälain 1996 ohjaukseen ja metsänuudistamisvelvollisuuden piiriin..

Kirjoittajat olisivat voineet soveltaa Kuhnin tieteenparadigman käsitettä, jonka avulla olisivat kyenneet esittämään metsänhoitajien ja ympäristösuojelijoiden paradigmaerosta johtuvat erilaiset metsäkäsitteet ja hedelmällisen keskustelun esteet.

Kirjoittajat eivät arvioi Metsähallituksen asemaa valtiona valtiossa, vaikka kirjan otsikossa on komeasti ”Metsävaltio”? Metsähallituksen vahva asema virastona ja sen strategian muuttamisen

vaikeus perustui luonnollisesti sen johtajien useisiin näkyviin asemiin eri puolueissa maan politiikassa. Cajander ehti olla pääjohtaja-aikanaan kolmesti pääministerinä ja kerran puolustusministerinä sekä 11 vuotta edistyspuolueen kansanedustajana.

M. Pekkala oli metsähallituksen metsäneuvoksena ja pääjohtajana ollessaan maatalousministerinä, valtionvarainministerinä ja pääministerinä sekä vuosia sosialidemokraattien ja sotien jälkeen SKDL:n kansanedustajana. Osara oli ollut ennen pääjohtajaksi tuloaan sotavuosina Reserviupseeriliiton puheenjohtaja, kansanhuolto- ja metsäministerinä Linkomiehen hallituksessa. sekä Keskusmetsäseura Tapion toimitusjohtaja.

Metsähallituksen poliittinen valta alkoi 1960-luvun alusta rapistua ja samanaikaisesti sekä kotimaisten että ylikansallisten ympäristöjärjestöjen valta lisääntyi. Ympäristöministeriön perustaminen 1984 toi myös lisää rajoituksia. Parpola toteaaakin osuvasti, että ”Metsähallitus oli suurten mullistusten alkaessa varsin yksin”.

Niinpä Metsähallitus hävisi Erottajalla sijainneen talonsa Tullihallitukselle ja joutui muuttamaan Tikkurilaan 1991. Tästä olisi voinut jatkaa, että sen jälkeen myös Tapio, yliopiston metsälaitokset ja Metsäntutkimuslaitos ovat joutuneet väistymään Helsingin ydinkeskustasta. Suomalainen yhteiskunta oli kokenut rakennemuutoksen ja metsäsektorin ylivalta oli murrettu!

”Metsähallitus ja Suomi 1859-2009” kirjan alaotsikossa on osuva, mutta lupaa liikaa. Yhteiskunnan muutoksen seuranta jää kirjassa liian vähälle. Väestön, kansantulon, työvoimarakenteen, kaupungistumisen ja teknologian muutokset koko yhteiskunnassa olisivat asemoittaneet Metsähallituksen kehityksen nykyistä paremmin Suomen historian kartalle. Aiheiden valinta on ollut ymmärrettävästi vaikeaa, koska jo nyt massiivisen kirjan sivulukua ei ollut enää varaa nostaa.

”Metsävaltio”-kirja on huolella taitettu, kuvien valinta ja asettelu on onnistunut hienosti. Tilastotietoja olisin kaivannut hieman lisää. Teoksella on myös upeat kannet ja ulkoasu. Koko painatusprosessi on esimerkillisesti hallittu. Antti Parpolan ja Veijo Åbergin Metsähallituksen 150-vuotishistoria on lukijaystävällinen ja lukemiseen houkutteleva sekä lukijan palkitseva arvosteos!

Matti Palo
Vapaa tutkija
matti.palo@metla.fi